

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

- Dansk Numismatisk Forening • Føroya Myntsavnarafelag • Myntsafrarafélag Íslands •
- Norsk Numismatisk Forening • Numismatiska Föreningen i Åbo • Skånes Numismatiska Förening •
- Nationalmuseets Myntkabinett • Den kgl. Mønt- og Medaillesamling • Kungl. Myntkabinetet •
 - Lunds Universitets Historiska Museum • Myntkabinetet, Universitetet i Oslo •
 - Suomen Numismaattinen Yhdistys • Svenska Numismatiska Föreningen •
 - Uppsala universitets myntkabinett • Numismatiska Forskningsgruppen •
 - Myntsafrn Seðlabanka og Þjóðminjasafns •

Tre sammenrullede guldmønter

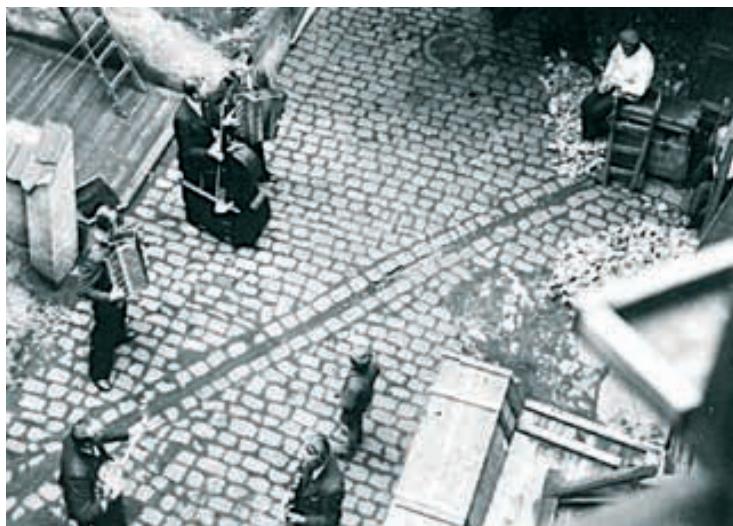
*Norske mynter av long cross-typen
– og andre angloskandinaviske
imitasjoner utmyntet i Norge*

*Randskriftforsøg på krone 1668
– ny prøvemønt fra Frederik III*

*“Møntprægning i Hedeby
cirka 1015-1040” – En komplettering*

Møntkast og gårdsangere

Olavsløven i stof og metal

Nr. 1 · Januar 2020

GREEK COINS

HELLENISTIC MONARCHIES · MACADONIAN KINGDOM
SELEUKID KINGDOM · PTOLEMAIC KINGDOM

MØNTER OG PENGESEDLER KØBES OG SÆLGES

HAFNIA COINS | FINN RASMUSSEN

GL. KONGEVEJ 172,A | DK 1850 | FREDERIKSBERG C

+45 - 3321 7127 | WWW.HAFNIACOINS.DK | HAFNIACOINS@GMAIL.COM

ÅBEN TIRSDAG – FREDAG KL. 11.00 - 17.30

LUKKET MANDAG OG LØRDAG

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Nordisk Numismatisk Union Medlemsblad er udgivet siden 1936 af Nordisk Numismatisk Union.

Udkommer i 2020 med fire numre:
januar, marts, september og oktober.

Ikke medlemmer kan tegne abonnement ved henvendelse til Dansk Numismatisk Forening:
John Lind – johnlind59@gmail.com

Redaktion:

Fungerende hovedredaktør:

Jens Christian Moesgaard
jens.moesgaard@mail.dk

Ansvarlig over for presseloven:

Formand for Dansk Numismatisk Forening,
Preben Nielsen.

Lokalredaktioner:

Møntkabinetterne i de enkelte lande
Norge:

Håkon Roland,
hakon.roland@khm.uio.no

Island:

Sigurdur H. Palmason,
shp@cb.is

Sverige:

Cecilia von Heijne
Cecilia.vonHeijne@shm.se

Finland:

Frida Ehrnsten,
frida.ehrnsten@kansallismuseo.fi

Annonceredaktion:

Preben Nielsen
Galionsvej 12, 2 th., DK-1437 København K
Tlf. (dag) + 45 20 20 78 16
formand@numismatik.dk

**Eftertryk af artikler med videre kun
med forfatterens tilladelse og kun med
angivelse af kilden.**

Afleveret fra trykkeriet i uge 2
Dystan & Rosenberg ApS.

INDHOLD

Artikler

Helle W. Horsnæs

Tre sammenrullede guldmønter 5

Gard Eirik Emsøy

*Norske mynter av long cross-typen –
og andre angloskandinaviske imitasjoner
utmyntet i Norge 11*

Michael Märcher og Niels Arildskov

*Randskriftforsøg på krone 1668
– ny prøvemønt fra Frederik III 19*

Kent Bengtsson

*"Møntprægning i Hedeby
cirka 1015-1040" – En komplettering . . . 24*

Poul Grønder-Hansen

Møntkast og gårdsangere 26

Jens Christian Moesgaard

Olavsløven i stof og metal 28

Foreninger & Institutioner – i Norden

Unionsmøte i Reykjavík

den 29-31 mai 2020 30

*Gårdmusikanter i en københavnsk baggård i 1940'erne.
Ukendt fotograf. Nationalmuseet.*

MØNTAUKTIONER

Dit jyske alternativ når du skal købe og sælge
Vi afholder 2 årlige møntauktioner, forår og efterår
Kontakt os for salg af enkeltmønter, samlinger og gl. sedler

Vore traditionelle auktioner indeholder altid mange
spændende ting, moderne møbler, smykker, kunst m.m.

Se vor hjemmeside www.ho-auk.dk for næste auktionsdato

HOLSTEBRO AUCTIONER

Stationsvej 76, 7500 Holstebro, Tlf. 97 40 11 11

www.ho-auk.dk

Tre sammenrullede guldmønter

Af Helle W. Horsnæs

Der er kun få guldmønter blandt de tusindvis af mønter, som er fundet i Danmark. Anne Kromann og Otto Mørkholm publicerede i 1966 en oversigt over guldmøntfund fra det middelalderlige Danmark (inklusiv fund fra Slesvig og Skåne). Den dækker perioden frem til 1536 og opregnede 16 skattekunder med i alt 357 mønter, hvoraf 131 var bevarede, samt 90 enkeltfund, hvoraf 53 var bevarede. Dertil skal lægges mønter præget i perioden efter reformationen, blandt andet de 63 mønter fra Dragør-skatten nedlagt efter 1759,¹ samt mønter fundet siden 1966. Der er aldrig lavet en samlet oversigt over alle guldmøntfund i forhold til andre møntfund, og det falder desværre uden for rammerne af denne lille artikel. Det står dog klart, at forholdet skal tælles i promiller snarere end procent, og selvom tilvæksten af fundmønter specielt efter fremkomsten af metaldetektoren har været kolossal, er tilvæksten af nye fund af guldmønter ikke så intensiv.² Det skyldes, at guldmønter nemt kan ses i jorden i forbindelse med almindeligt gravearbejde, mens mønter af sølv og især af kobberlegeringer i højere grad blevet overset uden brug af detektor.

Det er derfor påfaldende, at der er ikke mindre end tre sammenrullede guldmønter blandt de seneste års relativt få guldmøntfund.³ Det nyeste fund er også den ældste af de tre mønter (Fig. 1). Den er en dukat præget i Ungarn under Sigismund af Luxembourg (1387-1437). Den er et enkeltfund fra en flittigt afsøgt detektorplads ved Skjern Hovedgård. Selve hovedgårdens historie rækker langt tilbage i tiden, og det afspejles af de detektorfundne mønter fra området, hvor de ældste fund er romerske denarer. Den anden mønt er en fransk écu d'or, sandsynligvis præget under Ludvig 12 (1498-1515) i Villeneuve-lès-Avignon (Fig. 2). Den stammer fra den meget rige, kystnære detektorplads Als nær Hadsund, hvor der i løbet af det seneste årti er fundet næsten 800 mønter, hovedsagelig fra perioden 1250-1536. Mønter fra perioden efter 1536 erklæres desværre kun for danebefæ i særlige tilfælde, så vi kan ikke ud fra Nationalmuseets materiale afgøre, hvor intensivt arealet har været udnyttet i perioden efter Reformationen, men fundet af et møntvægtlod fra 1616 tyder på, at man på den tid har haft behov for at kontroleveje guldmønter på pladsen.⁴ Den tredje og yngste af de sammenrullede guldmønter er en dobbeltdukat fra Nederlandene, præget inden for perioden 1645-1663 (Fig. 3). Til forskel fra de to andre mønter er der her tale om det foreløbigt første registrerede detektorfund fra den pågældende plads i Aldrup nær Bjerringbro.

De tre mønter stammer således fra tre forskellige pladser, der dog ligger i samme del af landet. Men de er præget i forskellige perioder og forskellige steder, så det er først og fremmest sammenrulningen, der knytter dem sammen. Her bliver det så påfaldende, at der tilsyneladende ikke tidligere

1 Andersen & Horsnæs 2018.

2 Horsnæs 2010, 37-38 og fig. 9-10.

3 Mønterne er danebefæbehandlet og identificeret af Line Bjerg, Nationalmuseet.

4 Mønter præget efter 1536 erklæres ikke systematisk for danebefæ, så der kan sagtens være fundet meget store mængder af efterreformatoriske mønter på stedet.

Fig. 1. Sigismund, Ungarn, dukat, 1387-1437, type Huszár 573. Inv.nr. FP 13769.1. Fra Skjern, stednummer 130710-157.

Fig. 2. Ludvig 12(?), Frankrig, Villeneuve-lès-Avignon, écu d'or, 1498-1515. Inv.nr. FP 12093.11. Fra Als, stednummer 120401-36.

Fig. 3. Nederlandene, dobbeldukat, 1645-1663. Inv.nr. FP 10823.1. Fra Aldrup, stednummer 130507-92.

er dukket sammenrullede mønter op. Eller er der? En sekundær bearbejdning af en mønt er sjældent blevet beskrevet i de ældre håndskrevne registre og fremgår da heller ikke af Jacobsen & Mørkholms katalog fra 1966. Det har ikke været muligt at foretage en systematisk gennemgang af samtlige bevarede fund af guldmønter, men en stikprøvekontrol kunne tyde på, at der rent faktisk er mønter i den ældre del af fundsamlingen, som på et tidspunkt har været sammenrullede. Et godt eksempel er en engelsk rosenobel præget i London under Edward 4 (1465-1470), som blev fundet i 1968 nær Tybrind på Vestfyn (Fig. 4). Mønten er buklet og bøjte, og giver indtryk af, at den er blevet rullet ud. Det fremgår imidlertid ikke af hverken registre eller arkivalier i samlingen. Et andet eksempel er en nederlandsk imitation af en engelsk rosenobel i Edward 4's navn, som blev fundet i Pilestræde i København i 1929 (Fig. 5).⁵ Igen er der ingen oplysninger om møntens bevaringstilstand ved fundet, hverken i register, i arkiv eller i en artikel om møntfundet fra *Berlingske Tidende* 3/3 1931.

Bukkede, bøjede eller foldede mønter kan sagtens være blevet rettet ud. Det har måske i virkeligheden været den almindelige praksis, og udglatningen har derfor ikke efterladt sig nedskrevne vidnesbyrd – og da slet ikke i tilfælde som mønten fra Pilestræde, der nædede at passere gennem flere hænder, førend man blev opmærksom på, at den var danebæ og skulle indleveres til Nationalmuseet. Møntudglatningen foregår faktisk stadigvæk i et vist omfang uden for museumsverdenen. Blandt andet kan man finde engelske hjemmesider for detektorbrugere, hvor der henvises til guldsmede, der kan rette mønter ud, så det (næsten) ikke kan ses at de har været bukkede.

Imidlertid har der specielt siden årtusindskiftet været en voksende interesse for, hvordan mønter er blevet anvendt i andre sammenhænge end de rent økonomiske. Hvor forskningen tidligere har været meget afsenderorienteret (hvem prægede mønterne?), er der en stadig voksende interesse for hvem der anvendte mønterne, og hvad de blev brugt til, inspireret af en især amerikansk-engelsk antropologisk og religionssociologisk tilgang. Et kernepunkt i denne forskning er de sekundære brugsspor på mønterne. Det kan på den ene side være særlige former for slidmærker, som er tilført mønten ubevidst af brugerne, men mere almindelige og nemmere at genkende er de bevidste sekundære omarbejdninger af mønterne.

Den engelske forsker Richard Kelleher har diskuteret de bukkede og sammenfoldede mønter, der findes som detektorfund også i England, og han har sammenholdt dem med fund af mønter i kontrollerede udgravnings og oplysninger trukket fra middelalderlige skriftlige kilder.⁶ Han har vist en række eksempler på, at man har 'bukket en mønt', for eksempel i forbindelse med bønfaldelse om helbredelse for sygdomme. Ved den fysiske forandring af mønten overgår den til en ny funktion som offer eller som ondtafværgende amulet. Sammenfoldningen eller –rulningen har været en synlig påmindelse om møntens nye status. Selve denne rituelle ødelæggelse af genstande har en lang forhistorie. I Danmark er det store våbenofferfund fra jernalderen i Illerup Ådal et godt eksempel. Her er tusindvis af genstande fra en hærs udrustning blevet hakket i stykker og ofret i mosen.⁷ Men denne ødelæggelse findes altså også i mindre målestok. Faktisk synes den rituelle sammenbøjning af en mønt i middelalderens England at have været så almindelig, at det i pavelige dokumenter fra 1307 fortælles, at en mønt var blevet foldet 'efter engelsk skik'.⁸ Der kan imidlertid ikke være tvivl om, at mønter også er blevet anvendt i ritualer andre steder. Brugen af sammenfoldede mønter i rituelle sammenhænge er sågar dokumenteret i USA i den tidlige koloniale periode.⁹ Fra England kendes eksempler på sammenfoldede mønter med rester af snor indeni, og en skriftlig kilde fortæller om en sammenfoldet mønt båret som amu-

Fig. 4. Edward 4, England, London mønt, rosenobel, 1465-1470. Inv. nr. FP 3013.1. Fra Tybrind, nær stednummer 080721-34.

Fig. 5. Nederlandsk imitation af engelsk rosenobel i Edward 4's navn, 1461-1483. Inv.nr. FP 1752. Fra Pilestræde, København K.

5 Jacobsen & Balling 1966, 93 n. 10.

6 Kelleher 2017 (med henvisninger til tidligere arbejder).

7 Et imponerende udvalg af fundene kan ses udstillet på Moesgård Museum.

8 Rivers Cofeld 2010.

Fig. 6. Foldet, sammenrullet og gennemboret dirhem, dateret før cirka 950 e.v.t. Inv.nr. FP 6745.2. Fra Gudme, stednummer 090104-107.

Fig. 7. Dirhem præget under abbasiddynastiet, sandsynligvis 800-900 e.v.t. Inv.nr. FP 7228.23. Fra Gudme, stednummer 090104-143.

Fig. 8. Dirhem præget under abbasiddynastiet, sandsynligvis 800-900 e.v.t. Inv.nr. FP 13020.7. Fra Lejre, stednummer 020601-118.

let, og det er absolut en mulighed, at de sammenrullede mønter kan have været trukket på en snor.

I Danmark findes de ældste paralleller til de sammenrullede guldmønter i vikingetiden. Den ældste af jernalderens store centralpladser, Gudme, havde sin hovedperiode cirka 200-600 efter vor tidsregning, men har sandsynligvis fungeret som et religiøst og administrativt center op til midten af 900-tallet. Blandt de seneste mønter fra Gudme er flere omarbejdede, blandt andet to sammenrullede dirhemer (Fig. 6-7). Endnu en sammenrullet dirhem er fundet i Skjoldungernes legendariske Lejre (Fig. 8), og selv uden en tilbundsgående gennemsøgning dukker der hurtigt flere eksempler på sammenrullede mønter op.¹⁰ Med de sammenrullede dirhemer befinder vi os i en før-kristen sammenhæng, mens de meget senere guldmønter hører til både før og efter reformationen. Der er altså tale om et ritual, der eksisterer som en underliggende strøm af folkelig praksis på tværs af religioner, og der opregnes da også flere eksempler på, at kirken – den katolske såvel som den protestantiske – har forsøgt at tage afstand fra disse ritualer.

Får man først øjnene op for de sekundære omarbejdninger af mønterne, springer det relativt store antal blandt nyere fund i øjnene. Det gælder ikke bare de sammenrullede mønter, men også mange eksempler på sammenfoldede, forgylte og/eller gennemborede mønter.¹¹ Mange af de omarbejdede sølvmønter fra Danmark synes umiddelbart at høre til i vikingetiden og de tidlige dele af middelalderen. Dette er i modsætning til det engelske materiale, hvor sølvmønter (pennies) fra 1200- og 1300-tallet ifølge Kelleher dominerer. Man kan spekulere på, om vi simpelthen har været for dårlige til at genkende og registrere en sekundær bearbejdning af de ofte temmelig dårlige danske mønter fra 'borgerkrigs'-perioden, eller om folk i den tid har anvendt andre genstande eller udenlandske mønter i deres forbøn. Her ligger et spændende emne for videre undersøgelser.

9 Rivers Cofeld 2010.

10 Se f.eks. Andersen et al. 2018, 160-161 og MacKay 2017.

11 Se f.eks. Audy 2018.

12 <https://fnds.org.uk/database/search/results/q/BH-FD7578#set17/9/19>.

13 De tre Christian 4 guldboppelkroner (Hede 25A) fundet ved Esrum skal sandsynligvis opfattes som et samlet fund. Ingvardsson & Märcher 2010; Andersen 2012, 156.

Mens 81% af de omarbejdede mønter i Kellehers studie er pennies, så er der også et lille antal guldmønter. Spørgsmålet er imidlertid, om det relative antal af omarbejdede guldmønter i virkeligheden er væsentlig større end antallet af omarbejdede sølvmønter. Kelleher angiver, at hans undersøgelsesmateriale fra den engelske Portable Antiquities database over fundmønter omfatter cirka 50.000 mønter fra middelalderen, hvoraf 150 var omarbejdede, og altså hovedsagelig pennies. Foretager man en søgning efter 'coin', 'gold', og 'noble' i den engelske funddatabase, fremkommer 357 eksemplarer og af dem er *mindst* 13 foldede, og flere ser ud til at kunne have været det. Et rigtigt godt eksempel på det er en rosenobel præget i London under Edward 4 og altså af samme type som fig. 4. Den beskrives som 'bukket sammen ved fundet, men er nu blevet rettet ud'.¹²

Det vil sige, at omarbejdede (her især sammenfoldede) mønter synes at udgøre op mod 4-5% af alle guldmøntfundene i England, og dermed er der en væsentlig højere procentdel omarbejdede mønter blandt guldmønterne end blandt sølvmønterne. Ser man på de sidste 20 års enkeltfund¹³ fra Danmark af guldmønter præget mellem 1200 og 2000, er tallet imidlertid endnu højere. Her udgør alene de sammenrullede guldmønter cirka 10%. Spørgsmålet er så hvorfor? Skyldes det, at guldmønterne normalt har været opbevaret under lås og lå, og kun de eksemplarer, som har været anvendt som amuleetter, er blevet båret på kroppen – og dermed utsat for tab – eller bevidst gemt i jorden som offer, mens de langt mindre værdifulde sølvmønter i højere grad har været anvendt på for eksempel markeder og dermed blevet utsat for tab? Eller har guldmønterne i kraft af deres materiale haft ekstra magt til at beskytte eller helbrede? Der er ingen tvivl om, at en systematisk kortlægning af omarbejdede mønter og deres fundsammenhænge vil kunne bibringe os meget ny viden om, hvordan mønter er blevet anvendt gennem tiderne.

Litteratur

- Andersen, M.: Årsberetning for Den kgl. Mønt- og Medaillesamling 2011, *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 2012, 151-159.
- Andersen, M. et al. (red.): *Denar til Daler. Danmarks Mønthistorie indtil 1550*, Nationalbanken 2018, tilgængelig på <http://www.nationalbanken.dk/da/publikationer/jubilaeumsboeger/Sider/%E2%80%8BDenar-til-daler.aspx>
- Andersen, N.J.E. & Horsnæs, H.W.: Møntvægtlodder som danefæ – på sporet af renæssancens usynlige guldmønter, *Nationalmuseets Arbejdsmark* 2018, 208-221.
- Audy, F.: *Suspended value. Using coins as pendants in Viking Age Scandinavia (c. 800-1140)*, Stockholm Studies in Archaeology 74, Stockholm 2018.
- Horsnæs, H.W.: *Crossing Boundaries. An Analysis of Roman Coins in Danish Contexts, Vol. 1 Jutland, Funen and Sealand*, Publications from the National Museum, Studies in Archaeology and History, vol. 18, Syddansk Universitetsforlag 2010.
- Ingvardson, G.T. & Märcher, M.: Christian 4.s guldmønt fra Esrum Møllelågård, i: Michael Andersen & Poul Otto Nielsen (red.): *Danefæ. Skatte fra den danske muld*, København 2010, 254-257.
- Jacobsen (senere Kromann), A. & Mørkholm, O.: Danske guldmøntfund fra middelalderen, *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1966, 71-101.
- Kelleher, R.: Pilgrims, pennies and the ploughzone, folded coins in Medieval Britain, i: Nanouschka Myrberg Burström & Gitte Tarnow Ingvardson (red.): *Divina Moneta: Coins in Religion and Ritual*, Routledge 2017, 68-86.
- MacKay, W.A.: En 800-tals angelsaksisk mønt fra Syvsig nær Haderslev, Danmark, *NNUM* 4/2017, 115-117.
- Rivers Cofield, S.: Why Keep a Crooked Sixpence? Religion and Magic at a Jesuit Plantation in St. Inigoes, Maryland, *Maryland Archaeology* vol. 46 (1&2), March 2010, 60-70, tilgængelig på https://www.academia.edu/390365/Why_Keep_a_Crooked_Sixpence_Religion_and_Magic_at_a_Jesuit_Plantation_in_St._Inigoes_Maryland

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

SVERIGES LEDANDE HANDELSPLATS

VÄLKOMMEN ATT
KONTAKTA OSS!

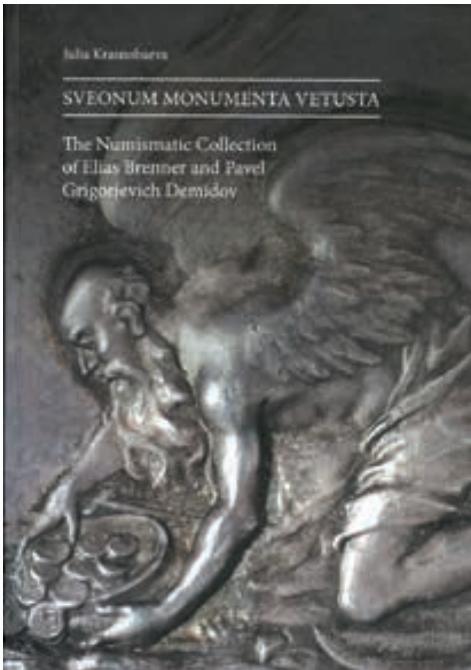
80 ÅR I BRANSCHEN

www.myntauktioner.se

STOCKHOLM | ÄLMHULT

Myntauktioner i Sverige AB
Banérsgatan 17 - 115 22 Stockholm
E-mail: info@myntauktioner.se
Telefon: +468-4104 6565

Julia Krasnobaeva

Sveonum Monumenta Vetusta

English version

This book was originally printed in Russian for the exhibition Sveonum Monumenta Vetusta. The Numismatic Collection of Elias Brenner (1647–1717) and Pavel Grigorievich Demidov (1738–1821) in the Pushkin State Museum of Fine Arts.

448 richly illustrated pages

SWEDISH NUMISMATIC SOCIETY
Monografier 2018

Prices:

members 250 SEK

others 350 SEK

+ postage

info@numismatik.se

Norske mynter av long cross-typen

– og andre angloskandinaviske imitasjoner utmyntet i Norge

Av Gard Eirik Emsøy

På slutten av 900-tallet og 1000-tallets første par tiår ble det utmyntet en rekke imitasjoner av anglosaksiske mynter (Malmer 1997). I hovedsak var dette imitasjoner av følgende hovedtyper: crux, long cross, quatrefoil, helmet og small cross. De skandinaviske myntherre og stempelskjærere tok seg friheter, og lot gjerne overstemplene representere en type mens understemplene representerte en annen. I tillegg lot man navn til det som trolig er norrøne myntmestere prude reversen. I noen tilfeller med henvisninger blant annet til det som trolig er Norge eller normannere. Ved kong Æthelred den andres død i 1016, hvorpå Cnut tok over tronen, lot de skandinaviske stempelskjærere noen av pregestemplenes omskrift omskjære. Æthelreds navn ble byttet ut med Cnut (Malmer 1997 s. 598 og 619 nr. 2921). Tilsvarende ble helt nye pregestemplet skåret av Æthelreds eldre long cross type, men med Cnut angitt som konge. Dette er en type som aldri så sitt lys i den anglosaksiske myntrekke, men som kun ble utmyntet i Skandinavia, som en mer eller mindre oppkonstruert variant.

Disse utallige imitasjonene danner flere stempelkjeder, og i 1997 utgav Brita Malmer en oversikt over alle skandinaviske stempler og stempelkjeder (Malmer 1997), som ikke var behandlet i hennes tidligere arbeid rundt Sigtuna-kjedene (Malmer 1989). 1997 oversikten inneholdt også Sigtuna utmyntning, som ikke var tatt med i oversikten fra 1989. På begynnelsen av 1900-tallet ble det foreslått at noen av disse imitasjonene kunne være preget i Norge (Parsons 1926). Reversen på et par av disse imitasjonene er av samme type som en udiskutabel norsk mynt, som angir en norsk konge ved navnet Olav. Dateringsmessig har jeg tidligere angitt tre mulige kandidater: Olav Tryggvasson, Olaf Skotkonung som var konge over deler av Norge og Olav den Hellige. På reversen har vi en omskrift som angir Olav som konge over NOR, som vi tror viser til Norge eller normannere. Tilsvarende tror vi også at reversens omskrift, som henviser til myntmester Asthrith på NOR, tilsvarende betyr Norge / for normannere (Emsøy 2013 s. 15).

Etter Malmers bortgang har Bo Gunnarsson jobbet med stempelkjedene til de angloskandinaviske imitasjonene (Gunnarsson 2009 og 2014). Han har funnet nye stempler, som er satt inn i kjedene. I tillegg har han gjennom nøyere studier av kjente mynter og oppdagelsen av nye mynter, kjedet sammen forskjellige kjeder. Gunnarssons arbeider fremstår som svært viktige for forskningen rundt de angloskandinaviske imitasjonene. Jeg har også behandlet det som trolig er de norske angloskandinaviske imitasjonene i boken *Norges Mynter i Middelalderen*, som ble utgitt i 2013 (Emsøy 2013).

Stempelkjede 105

Angloskandinaviske imitasjoner av samme type revers med Asthrith som myntmester, inngår i en av stempelkjedene over de angloskandinaviske imitasjonene (figur 1) (Malmer 1997 kjede 105, stempel 1112 og 9101). Selv om typen og omskriften er lik på reversen til henholdsvis Olav sin mynt og de to nevnte imitasjonene, er det brukt forskjellige pregestemp-

Figur 1

Figur 2

ler, slik at Olavs mynt ikke inngår i noen stempelkjede (Malmer 1997 s. 598 og 619 nr. 2922 og 2923).

Kolbjørn Skaare stiller i sin doktoravhandling publisert i 1976 spørsmålstegn ved om disse angloskandinaviske imitasjonene i stempelkjede 105 med Astrith sitt navn er norske. Det baserer han på flere muligheter som flyttende myntmestere, pregestempler som beveger seg over geografiske områder og gode imitasjoner (Skaare 1976 s. 61). Dette er en fornuftig vurdering, da man vet at pregestempler kunne bevege seg over landegrenser. Kjeden som Astrith sine mynter er en del av, har mynter som trolig er preget i flere forskjellige land. Selv om Astrith sine mynter er en del av denne stempelkjeden, hvor stempler er kjent å bevege seg over landegrenser, kan vi konkludere med et norsk opphav dersom man kan argumentere for en geografisk nærhet over tid for en gruppe mynter. Da vet man at pregestemplene var stedfaste og ikke beveget seg over landegrensene.

Muligheten for å vurdere Astrith sine imitasjoner som norske, baserer seg først og fremst på Olav sin penning. Uten den kunne man mene og tro at NOR viser til Norwich, fremfor å vise til Norge eller normannere (figur 2) (Emsøy 2013 s. 15 fotnote 2 og s. 17).

Norge eller normannere

Dersom NOR skulle være en henvisning til Norge kan det være en forkortelse for Nortmannorum med sine varianter eller Nortveg som vi kjenner til i skriftlige kilder allerede fra 800-tallet. På den ene Astrith mynten er stedsnavnet angitt med NORP, hvor siste bokstav trolig er den anglosaksiske W, og at stedsnavnet dermed blir NORW (Malmer 1997, stempel 9101 s. 470). Det er da åpent for å kunne tolke NORW som en forkortelse for Nortweg. Det er fortsatt også en mulighet for at NORW står for Norwich, men det er ikke noe som skulle tyde på det. Særlig med hensyn på at Astrith også er myntmester på Olavs mynt.

Tidlige navn på Norge eller de som bodde der, er riktig nok en annen diskusjon, som jeg ikke vil bevege meg inn på. Allikevel åpner kjente navn på Norge opp for at NORP kan henvise til Norge, og dermed ikke til folket / nortmannere.

Astrith

I Malmer sin kjede nr. 105 har vi som nevnt et par overstempler av long cross-typen, som angir Astrith som myntmester (Malmer 1997, overstempler nr. 1112 og 9101). Alle disse er av samme type. Det at de ligger nært til hverandre i kjeden, hvor de er brukt på samme understempel (Malmer 1997, advers 184), tyder i seg selv på en geografisk nærhet over tid. Stempel 9101 er kun kjedet med advers 184. Slik ser det ut til at 9101 kun har vært i bruk på det ene understemplet til det

Figur 1. Angloskandinavisk imitasjon av Æthelreds long cross type, men med Cnut angitt som konge. På reversen er myntmester Astrith angitt i omskriften.

Reversen er av samme type og myntmester som er på Olav sin mynt. Kulturhistorisk Museum i Oslo, museumsnr. 201846.

*Figur 2. Olav sin penning med myntmester Astrith. Kulturhistorisk Museum i Oslo.
Foto: Lill-Ann Chepstow-Lusty.*

Figur 3

Figur 4

ble utslitt. Når dette stemplet 9101 har blitt slitt, og et nytt stempel 1112 av samme type og med myntmester med henvisning til NOR ble skåret, har dermed bruken av det første stemplet trolig skjedd kontinuerlig i Norge, mens det neste må kunne antas at være skåret i Norge. Sistnevnte stempel 1112 må med sikkerhet i hvert fall en tid ha vært brukt i myntproduksjon i Norge. 1112 er kjedet videre med tre andre advers (Malmer 1997, advers 722, 204 og 602). Det er ikke noe som skulle tyde på at disse adversene har blitt flyttet på geografisk sett. Samlet sett fremstår det, som at disse to reversstemplene med Astrithr som myntmester, har hatt en bruk som er relativt låst geografisk sett.

Videre har vi i samme kjede 105, ikke langt fra Astrithr sine pregestempler, et pregestempel av samme long cross-type. Dette angir en annen myntmester, som sannsynligvis var stasjonert i Norge eller som myntmester for normannere: PVLFPINE MO NO (Malmer 1997 overstempel 1214). I likhet med Astrithr sine stempler, er det ingen ting som skulle tyde på at henvisningen til NO betyr noe annet enn Norge eller normannere. Mellom Astrithr og Wulfwine sine mynter har vi i stempelkjede 105 noen rene imitasjoner av anglosaksiske mynter. Disse er med myntmesternavn som kan være skandinaviske. Det er Brihtnod og Torkjell. En ny kjede har blitt kjedet inn i denne delen av kjede 105, og vil bli nevnt litt senere i denne artikkelen.

Datering og geografisk nærlhet

Astrithr sine overstempler i stempelkjede 105 kjennes blant annet med følgende understempler:

- Imitasjon av Æthelred II sin long cross, utmyntet i England 997-1003 (advers 184).
- Imitasjon av foregående men med Cnut angitt som konge (advers 204 og 208).
- Imitasjon av Cnut sin quatrefoil, utmyntet i England fra 1017 (advers 722).

Vi kan forstå det slik at long cross-typen med Æthelred sitt navn ble utmyntet før Cnut ble konge. Deretter ble long cross-typen med Cnut sitt navn utmyntet etter at Cnut ble konge, men før man fikk kjennskap til den nye mynttypen. Man endret da bare kongsnavnet og ikke typen. Deretter, etter at man fikk kjennskap til Cnut sin nye mynttype fra 1017, begynte man å utmynte denne. Longcross med Cnut sitt navn kan man derfor tro at er utmyntet rett rundt årsskiftet 1016/17.

For de angloskandinaviske imitasjonene er det ofte riktignok bruk av gamle pregestempler og nye om hverandre. Samt at pregestempler av eldre typer trolig har blitt skåret etter at de gikk ut av produksjon i England. Her ser vi allikevel en stempelkjedet endring av pregestemplerne, som tyder på at man i dette tilfellet forholdt seg til gjeldende

Figur 3. Malmer 1997 stempelkombinasjon 904.1214. Mynten er kun kjent i to eksemplarer, hvor det ene er sterkt fragmentert. Det eneste fullstendige eksemplaret befinner seg i privat eie, og ble solgt på Künkers auksjon nr. 183, lot 2109.

Figur 4. Utsnitt av Wulfwines mynt (fig. 3) hvor punselskaden er illustrert med piler. Her ser vi tydelig at korset i starten av omskriften på advers er satt sammen av tre punkt fra et og samme beskadigede trekantpunsel, samt et punkt fra annet ubeskadiget trekantpunsel.

Stemplet er skåret speilvendt, hvilket gir oss forståelsen for muligheten for at stemplet er skåret først med den vertikale linjen i korset og deretter med «klokken», for deretter at korset ble avsluttet med et annet punsel på den siste horisontale korsarmen.

Vi får dermed gjennom denne observasjonen en mulig forståelse for hvordan stempelskjæreren for denne mynten har løst oppgaven med å lage omskriften, samt hvilke punsler han valgte å bruke for å sette sammen bokstaver og særlig korset.

typer og forsøkte å angi korrekt engelsk konge. Riktignok hvor det ene forsøket medførte angivelsen av ny konge på feil mynttype.

En nærmest tilsvarende endring ser vi på Wulfwine sine mynter. Hans overstempel revers 1214 i stempelkjede 105 kjennes blant annet med følgende understempler:

- Imitasjon av Æthelred II sin long cross, men med Cnut angitt som konge (advers 904 og 207) (figur 3).
- Imitasjon av Cnut sin quatrefoil, utmyntet i England fra 1017 (advers 704).

Wulfwines mynter endrer seg tilsvarende, foruten den første adversen Asthrith sine mynter er kjent med. De har samme karakteristiske feil, hvor Cnut er angitt som konge på feil mynttype. At Wulfwines overstempel også er kjent brukt på et understempel av quatrefoil-typen, tyder på at hans Cnut mynt av long cross-typen også trolig ble utmyntet rett rundt årsskiftet 1016/17.

Vi ser her at Wulfwines mynter er utmyntet de samme årene som Asthriths mynter, samtidig som at de endrer seg tilsvarende over tid. Videre står de nært i samme stempelkjede, uten at det finnes noe i kjeden som tyder på at de forflytter seg til andre land, som også er en indikasjon på geografisk nærhet. I tillegg henviser begge myntmesterne til det som trolig er Norge eller normannere, hvilket er en sterk indikasjon på geografisk nærhet. Samlet sett taler dette for at alle myntene sannsynligvis er utmyntet i Norge. Med tanke på det som Skaare skrev i sin doktoravhandling, har vi dermed den geografiske nærheten over tid for en gruppe mynter, som tilsier at de sannsynligvis er norske.

Riktignok kan man finne angloskandinaviske imitasjoner i andre stempelkjeder med henvising til NOR i myntmesteromskriften, Cnut sitt navn på long cross-typen etc. Men det er først når vi ser alle disse ovenfor nevnte faktorene samlet, at vi kan gjøre en god vurdering vedrørende geografisk opphav. Kanskje er alle de andre imitasjonene med henvisning til NOR og Cnut sitt navn på long cross-typen også norske, men vi har ikke avdekket nok samlende faktorer for disse myntene til å gjøre den samme vurderingen.

Stempelskjæring

Det var ingen skreven regel for hvordan man i samtiden skulle skjære pregestempler, eller hvilke punsler man skulle bruke for å sette sammen bokstaver og andre tegn. Blant numismatikere er det enighet om at forskjellige punsler ble brukt for å sette sammen en enkelt bokstav. Men det kan være diskusjon rundt hvilke og hvor mange punsler som ble brukt for å sette sammen de respektive bokstaver, kors og andre tegn.

I utmyntningen av de angloskandinaviske imitasjonene ser vi en svært høy kreativitet med hensyn på blanding av typer, deres utforming og stil, sammen med tilhørende omskrifter som er av forskjellig art og kreativitet. Flere omskrifter gir ikke mening i det hele tatt. Den enkelte stempelskjærer synes ofte i stor grad å ha skåret pregestempler etter sitt eget forgodtbefinnende og etter dennes egen kreativitet. Det finnes dermed ingen regler for hvilke og hvor mange forskjellige punsler som skulle og ble brukt for hver enkelt bokstav, kors eller andre tegn. Når dette er viktig i numismatikken, blir det opp til enhver numismatiker å selv etter beste evne å avgjøre hvor mange og hvilke punsler som er brukt.

Under kommer mine vurderinger rundt håndskjæringen og punselbruk for noen av pregestemplene i kjede 105. Jeg har egen erfaring med

Figur 5

Figur 6

skjæring av pregestempler for hånd, hvilket er nyttig å ha med seg i disse vurderingene.

Stil og punselskade

I boken *Norges Mynter i Middelalderen* var jeg ikke på at stilten til Astrith og Wulfwine sine mynter er så lik, at man kan tro at det kan være samme stempelskjærer som har skåret pregestemplene til begge myntmesternes pregestempler (Emsøy 2013 s. 18). Vurdering av stil skal i realiteten kunne støtte opp under en geografisk nærhet. Ut over stilvurderingen den gang, gjorde jeg ikke ytterligere undersøkelser.

For å kunne vurdere om min tidligere vurdering av stil som argument er korrekt, har jeg nå tatt utgangspunktet i punslene. Men for mynter fra denne tiden, er det vanskelig å vurdere punsler som stempelskjærere har brukt på sine mynter. Disse myntene er alltid preget flere ganger for å få fullt preg. Da kan motivet bli utflytende og uklart. I tillegg fremstår bokstavene på disse eldre myntene som koniske, hvilket tyder på at punslene også var koniske. Hvilket i utgangspunktet er en forutsetning for alle punsler, selv i dag. Avhengig av hvor langt stempelskjæreren slo punselen inn i pregestemplet, vil hver innpunsling med et og samme punsel kunne avvike fra hverandre i både tykkelse og dybde. I pregeprosessen får man også dobbeltpreg, som vanliggjør vurderingen av bruk av samme punsler. I tillegg er ikke alle mynter fullpreget, og man ser da gjerne ikke alle punslene som er brukt til å danne bokstaver. For hver enkelt bokstav kan man ha brukt flere forskjellige punsler: halvsirkel, trekant og rett strek.

På tross av disse faktorene, har jeg etter å ha studert Wulfwines mynt hvor Cnut er angitt som konge på adversen av long cross-typen, klart å identifisere et særegent og beskadiget punsel med en stor grad av sannsynlighet (figur 4). Dette er en trekantformet punsel med et kantslag inn i den ene spissen, slik at det er to spisser i det ene hjørnet av trekanten. Dobbelpreg av en mynt kan skape en illusjon av et slikt tilfelle. Men på denne mynten er et og samme punsel brukt på minst tre av armene i et kors og bokstaven A på adversen¹. Samme punsel er også brukt på bokstav F på reversen, men det fremkommer ikke tydelig på bildene.

Det interessante er at vi finner bruk av samme punsel på en av Astrith sine imitasjoner (figur 5) (Malmer 1997 s. 619, mynt 2922 nederste korsarm i første kors i omskriften)². I tillegg har jeg funnet igjen samme punsel på den tidligere nevnte Olav-penningen, som

Figur 5. Utsnitt av Astrith sin Cnut mynt (fig. 1) hvor punselskaden er illustrert med pil.

Figur 6. Utsnitt av Astrith sin Olav mynt (fig. 2) hvor punselskaden er illustrert med piler.

1 Advers 904 avbildet i Malmer 1997, s. 387, har også samme beskadiget punsel i korset. Dette understreker at det ikke er tale om dobbeltpreg, men punselskade.

2 Med samme reversstempel er eksemplar nr. 201846 på Kulturhistorisk Museum i Oslo preget med. Også dette eksemplaret har samme skade i korset. Dette understreker at det ikke er tale om dobbeltpreg, men punselskade.

Figur 7

Figur 8

Astrith også var myntmester for (figur 6)³. Det burde dermed ikke lenger være tvil om at Wulfwine og alle Astrith sine mynter er utmyntet i geografisk nærhet til hverandre over tid, hvor de sannsynligvis er skåret av samme stempelskjærer. Nå også inkludert Astrith sin Olav mynt. De har så mange likhetstrekk, at de i sin helhet fremstår som en lukket gruppe mynter utmyntet på samme lokale geografiske område. Vurderingen av stil fra 2013 viser seg dermed med stor sannsynlighet å være korrekt.

Myntene som befinner seg mellom Wulfwines og Astrith sine mynter i Malmers kjede 105, er som tidligere nevnt en naturlig del av denne gruppen som er utmyntet på samme lokale geografiske området. Myntene som i kjeden ligger i direkte linje mellom de to nevnte myntmestrene, er blant annet Brihtnod og Torkjell sine mynter. Disse skal også anses for å være fullt ut norske, siden det ikke finnes tegn til at disse har beveget seg ut av denne direkte linjen og utenfor det geografiske området. Malmer delte også i sin tid stempelkjede 105 inn i 4 deler (Malmer 1997 s. 634). Disse norske imitasjonene er omfattet av del D. Malmers avgrensning synes etter mitt skjønn å være fornuftig, og trolig skal hele del D anses for å være norsk.

Brihtnod og Torkjell er begge angitt som myntmestere på Lund (figur 7-8). På imitasjoner brukes det svært ofte myntsteder som ikke er reelle. I stedet, dersom Brihtnod og Torkjell er virkelige personer, vil man få en forståelse for at reelle personnavn også kunne brukes sammen med ikke reelle myntsteder.

Gunnarsson har påvist at Malmers stempler 708 og 711 er et og samme pregestempel (Gunnarsson 2009 s. 83-84). Det medfører at stempelkjede 134 kjeder sammen med 105. Denne mindre kjeden er da kjedt inn i 105 midt mellom den direkte linje som går mellom Wulfwine og Astrith sine pregestempler. Kjede 134 i sin helhet skal dermed også anses for å sannsynligvis være norsk. Jeg kan ikke se at det er noe i nevnte kjede 134, som burde problematisere et norsk opphav.

Myntfunn og spredning

Funnmessig finner man flere av disse sannsynligvis norske myntene i utenlandske myntfunn. Numismatisk sett gir funn ofte en pekepinn på hvor myntene er preget. I samtiden består norske myntfunn i ho-

Figur 7. Torkjell sin mynt fra stempelkjede 105 stempelkombinasjon 628.1730. Mynten ligger i direkte linje mellom Astrith og Wulfwines mynter, og er en av de norske imitasjonene. Reversstemelet er kjedet med advers 184, som også er kjedet med et av Astrith sine reversstempel. Eksemplaret er i privat eie.

Figur 8. Brihtnod sin mynt fra stempelkjede 105 stempelkombinasjon 628.1730. Mynten ligger i direkte linje mellom Astrith og Wulfwines mynter, og er en av de norske imitasjonene. Adversstemelet er det samme som på Torkjells mynt, som igjen er kjedet med advers 184, som videre er kjedet med et av Astrith sine reversstempel.
Mynten stammer opprinnelig fra Alexandre Wattemar (1796-1864) sin myntsamling, og er avbildet hos den polske numismatiker Lelewel i 1835. Wattemare ervervet eksemplaret i Russland (Lelewel 1835 (1) titelside og Lelewel 1835 (2), tableau XXXVIII). Samlingen hans ble solgt i 1864. Eksemplaret er i privat eie⁴.

³ Adversen til Olav penningen avbildet hos Malmer 1997 nr. 198 s. 383, er et heller dårligere bilde. Reversen av samme mynt avbildet hos Malmer er derimot tydeligere. På foten av begge R'ene og M'en på reversen nr. 1113 s. 471 har alle samme punselskade. Samme punselskade ser vi på eksemplaret på Kulturhistorisk Museum i Oslo. Dette understrekker at det ikke er tale om dobbeltpreg, men punselskade.

⁴ Kobbersnittet, som avbilder mynten hos Lelewel 1835 (1), har de samme hovedtrekkene med hensyn på svakheter i omskriften og stedsvis manglende kant blant annet på revers. Det er derfor trolig samme mynt.

vedsak av utenlandsk mynt fra England, Tyskland, Nederland, Arabiske land osv. Det pågikk med andre ord en utstrakt handel, og produksjon av mynter i Norge var nødvendigvis ikke ment for sirkulasjon her til lands. Vi ser at de angloskandinaviske myntene er imitasjoner av utenlandsk mynt, hvor formålet synes å være å etterligne akseptert handelsmynt. For nettopp å kunne bruke dem i internasjonal handel. Med hensyn på dette, om så skulle være tilfelle, kan det være å forvente å finne norskproduerte mynter fra begynnelsen av 1000-tallet i hovedsakelig utenlandske myntfunn. Med hensyn på vurderingen av denne særlige usikkerheten, vil tilnærmingen for å avdekke norske angloskandinaviske imitasjoner være å finne andre forhold enn myntfunn, for å vurdere om myntene er norske. Da må man i hovedsak tilbake til produksjonen, før myntene fikk sjansen til å forlate landet, for å vurdere om de kan være utmyntet i Norge. Dette er et av de få tilfellene, hvor man må gjøre den vurdering, at spredningsmønsteret kan være en så stor usikkerhet, at man i sin helhet bør se bort fra dette ved vurdering av myntenes opphav.

Når man har sett på produksjonen og identifisert en gruppe med mynter som har en geografisk nærhet over tid, vil man deretter kunne se disse myntenes opphav opp mot spredningsmønsteret. Ved å se på spredningsmønsteret vil man da kunne avgjøre om myntene faktisk var ment til handel utenfor landegrensene, eller om de var ment til bruk innad i Norge. Slik intern bruk av mynt i Norge, kjenner vi til først fra Harald Hardråde. En vurdering av myntenes funksjon sett opp spredningsmønsteret ligger utenfor rammene til denne artikkelen, og vil ikke bli behandlet her. Jeg vil på et senere tidspunkt vurdere om dette kan være et aktuelt tema for et nytt numismatisk arbeid.

Det kan også være andre forhold, man gjerne vurderer i numismatiske studier. Da som for eksempel vekt. Også vektvurderinger vil gjerne i dette tilfelle være mer aktuelt når man skal si noe mer om selve utmyntningen, og hvordan vi skal forstå den.

Omfangsrik utmyntning i Norge

Siden det er så mange faktorer som knytter disse myntene sammen, har vi trolig med en større utmyntning på et geografisk begrenset område i Norge å gjøre. Hvor det i tiden før og etter 1016/17 er utmyntet angloskandinaviske imitasjoner og kongens mynter. Slik utmyntning med både imitasjoner og kongelige mynter, kan vi trekke paralleller til i den noe tidligere utmyntningen i Sigtuna (Malmer 1989 og noe i Malmer 1997), som er datert til perioden cirka 995-1005. Materialet som i denne artikkelen er knyttet sammen, fremstår ikke av like stor størrelsesorden som den Sigtunske utmyntningen, men vi taler allikevel om en omfangsrik utmyntning i Norge på et mer eller mindre avgrenset geografisk område.

I tillegg kommer det andre nevnte mynter og kjeder, som også kan være utmyntet samtidig i geografisk nærhet og kanskje i samme myntverksted, men som fortsatt ikke fullt ut er dokumentert å være direkte tilknyttet disse norske myntene.

Kaos i myntverkstedet

Gunnarsson kommenterer at det i kjede 105 del D, som de norske myntene er en del av, ser ut til at det har vært kaos i myntverkstedet (Gunnarsson 2009 s. 83). Gamle stempler ble blandet med nye mer eller mindre ukontrollerbart. På tross av at dette synes å være tilfelle, ser det allikevel ut til at utmyntningen av rene imitasjoner har blitt holdt separat fra utmyntningen av Olavs mynt, som trolig har funnet sted i samme

geografiske område eller samme myntverksted. Så en viss ordning har det trolig vært i dette myntverkstedet / utmyntningen i samme geografiske område.

Gunnarsson påpeker i et senere arbeid at stemplene i kjede 105 D «er så väl samlade inom kjedan» (Gunnarsson 2014 s. 9). En slik observasjon taler for at hele kjede 105 del D kan representere et enkelt myntverksted, hvor det har vært til dels kaos. Etter min oppfatning, da fortsatt på et geografisk begrenset område over tid uten forflytning av pregestempler til andre steder.

Referanser

- Emsøy 2013: Gard Eirik Emsøy, *Norges Mynter i Middelalderen*, Jørpeland 2013
Gunnarsson 2009: Bo Gunnarsson, Den gäckande kedja 105 – spåret av en vikingatida myntunion?,
Samlad Glädja, Uppsala 2009
Gunnarsson 2014: Bo Gunnarsson, Skandinaviska Imitationer i fynd från Danmark, del 2: Nørremølle,
NNUM 2014 nr. 1
Lelewel 1835 (1): Joachim Lelewel, *Numismatique du moyen-âge considérée sous le rapport du type :*
Accompagnée d'un Atlas, composé de tables chronologiques, de cartes géographiques et de figures de monnaies
gravées sur cuivre, Paris 1835.
Lelewel 1835 (2): Joachim Lelewel, *Numismatique du moyen-âge considérée sous le rapport du type :*
Atlas, Bruxelles 1835.
Malmer 1989: Brita Malmer, *The Sigtuna Coinage c. 995-1005*, Stockholm 1989
Malmer 1997: Brita Malmer, *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020*, Stockholm 1997
Parsons 1926: Alexander Parsons, *The earliest coins of Norway, Numismatics notes and monographs* No. 29, 1926
Skaare 1976: Kolbjørn Skaare, *Coins and Coinage in Viking-age Norway*, Oslo 1976

Pilegaard Mønter & Bøger

ESTABLERET 1963

Algade 65 • DK-9000 Aalborg • tlf. +45 98 139 000 • pi@stofanet.dk
Mønter: www.pilegaard-coins.dk • Bøger: www.antikvar.dk/pilegaard

Randskriftforsøg på krone 1668 – ny prøvemønt fra Frederik III

Af Michael Märcher og Niels Arildskov

Indførelse af randskrift

Mønster er gennem historien i stigende grad blevet forsynet med randskrift eller andre former for randdekorering. Formålene hermed har primært været at forhindre affiling af metal samt at vanskeliggøre falskmøntneri.

Det var Gotfred Krüger, der under sit virke som møntmester i København 1664-1680 producerede de første dansk-norske mønster med randskrift. Det skete fra 1668 i København, og på det tidspunkt udelukkende på visse 1 og 2 speciedalere (fig. 1). Randskriften var generelt kongens valgsprog DOMINVS PROVIDEBIT samt årstallet skrevet med romertal. Under Christian V (1670-1699) blev det mere almindeligt at forsyne de danske og norske 1 og 2 speciedalere med randskrift.¹

Randdekoreringen var frem til industrialiseringen af møntproduktionen i 1800-tallet en langsommelig proces, der fordyrede produktionen. Derfor var det i starten kun de største og dyreste mønster, der blev forsynet med randdekoration. Dette ændrede sig markant med udviklingen af randingsmaskiner og den delte prægning, der i Danmark blev taget i brug i første halvdel af 1800-tallet.² Gotfred Krüger har antagelig brugt en art randværk (fig. 2) til at randdekorere med. I ældre randværker blev møntens rand dekoreret med mønstre

Fig. 1. Speciedaler 1668 med randskrift. 28,79 g. KMMS. Beskrivelsen af 1791 nr. 782. Foto: Nationalmuseet/Rasmus Holst Nielsen.

1 Sven Aagaard, *Frederik III Guldmønt og speciemønt 1648-1670*, København 2011, s. 26; H.H. Schou, *Beskrivelse af Danske og Norske Mønt 1448-1814 og Danske Mønt 1815-1923*, København 1926. Genoptrykt 1983 af Bengor Publications Inc., Seattle, Washington.

2 Michael Märcher, *De kongelige møntsteder i Altona og København 1813-1873. Teknik og produktion*, Odense 2012, s. 137-164, især s. 155-159.

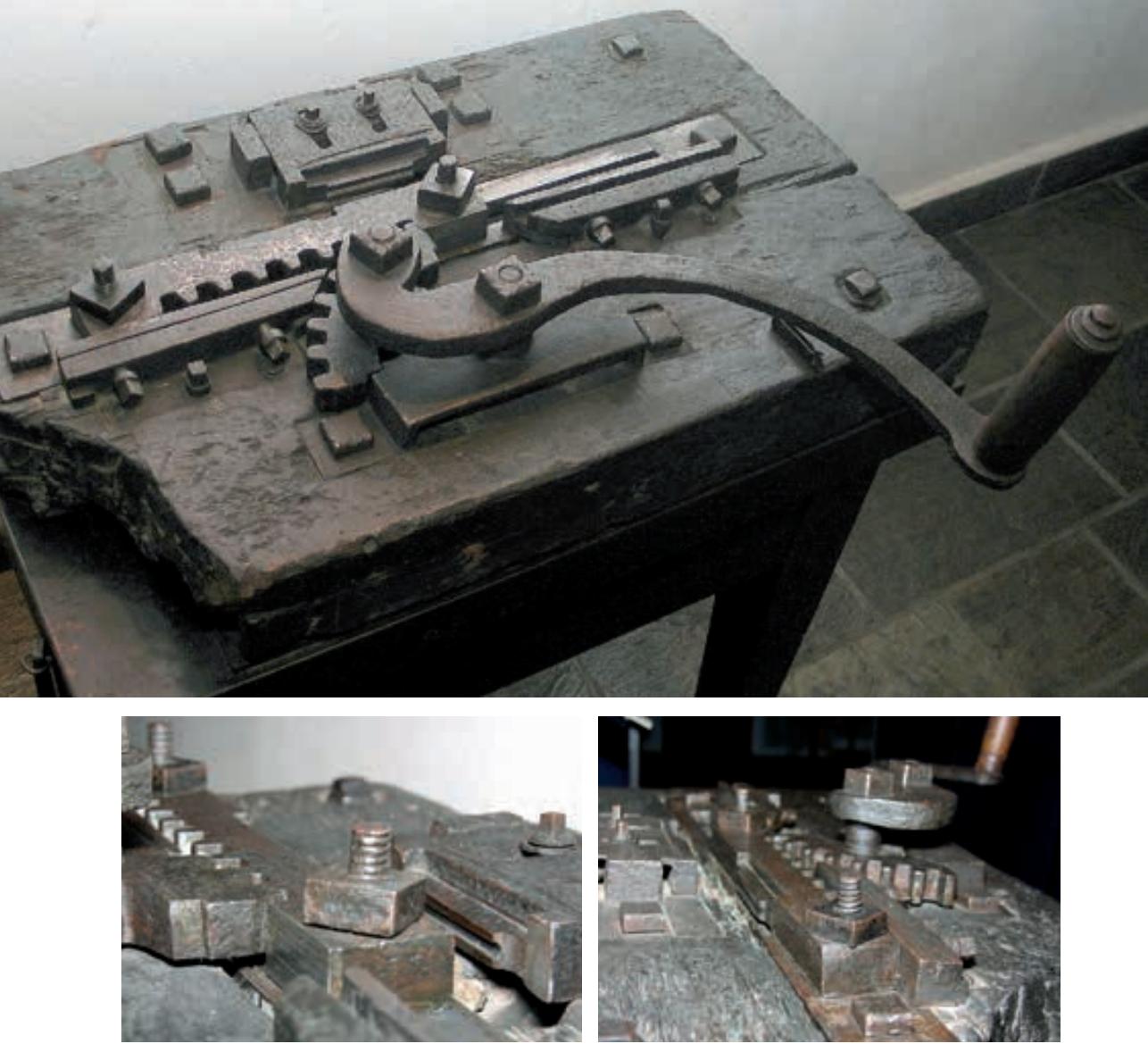

Fig. 2. Randværk fra Mønten i Kongsberg. Antagelig fra 1700-tallet. Udstillet hos Norsk Bergverksmuseum, Den Kongelige Mynts Museum.

Foto af randværk: Frode Sæland/Norsk Bergverksmuseum.

Fotos af randværksdetaljer: Christian Berg/Norsk Bergverksmuseum.

eller skrift, når mønten ved hjælp af håndsving og udveksling blev tvunget imod randværkets bakker, der var aflange og fastmonterede graverede stålstykker.

Krone 1668 med randskrift

I november 2018 erhvervede en nordjysk privatsamler via ebay.com hos en mønt- og antikvitetshandel i Wien et eksemplar af Gotfred Krügers krone 1668, Hede 113A, Aagaard 105.9, der er forsynet med randskrift. Der kendes ikke til andre samtidige 4 marker / kronestykker med randskrift, idet den første egentlige udømtning af kroner med randskrift er fra 1747, Hede 29f.³

Mønten (fig. 3) er af hovedtypen Hede 113A, Sieg 59.1, der er blandt de mest almindeligt forekommende kroner fra Frederik III. Der

Fig. 3. Krone 1668 med randskrift.

Foto: Bruun Rasmussen
Kunstauktioner.

er tale om en kendt stempelkobling af Aagaard 105.9, forside 66-GK16 og bagside 68-GK2, og den er således uden tvivl præget på Mønten i København under møntmester Gotfred Krüger. Mønten vejer 21,56 gram, har en let varierende diameter på cirka 39,2-39,7 mm og er i cirkuleret stand med stedvist svagt præg og justeringsspor, hvilket ikke er usædvanligt for typen. På forsiden er der en ældre graffiti, der kan læses som "K II". En mulig fortolkning kunne være "Krüger (randskriftforsøg nr.?) II" eller tilsvarende, men dette er naturligvis blot et forsigtigt bud, som det kræver yderligere eksemplarer at be- eller afkraeftre.

Mønten synes at være præget på en normal blanket. Der ses ikke rester af et tidligere præg under det nuværende. Randskriften er tydeligt udført efter selve prægningen med møntstemplerne. Randdekorationen er imidlertid ikke veludført og er nærmest kørt skævt. Problemet kan være opstået i et simpelt randværk på grund af krone-møntens i forhold til speciedalere mindre tykkelse (ca. 2-2,5 mm).

Der vil i det følgende blive argumenteret for, at der sandsynligvis er tale om en hidtil ukendt prøvemønt fra Gotfred Krügers arbejde med at indføre randdekoring i København i 1668. Med prøvemønt menes der her en teknisk prøvemønt. Der er således ikke tale om en prøvemønt/præsentationsmønt, der skulle fremvises for monark, myndigheder eller andre overordnede til godkendelse.⁴

3 Holger Hede, *Danmarks og Norges mønter 1541-1863*, København 1964; Sven Aagaard, *Frederik III Kronemønt*, København 1651-1670, København 2004.

4 Mønten blev solgt som lot 870 på auktion 889 hos Bruun Rasmussen Kunstauktioner den 5. november 2019.

Hidtil ukendt prøvemønt

Møntens randskrift er (F)VRCHTE GOTT TVE RECHT SCHEVE NIMANDT, altså det gamle tyske ordssprog "Fürchte Gott, tue Recht, scheue niemand", der kan oversættes til "Frygt Gud, gør det rigtige, vær ikke bange for nogen". Randskriften er som nævnt påført mønten efter prægningen, men der er ikke umiddelbart grund til at antage, at dette er sket i udlandet. Det kan sagtens være foregået i København, hvor der netop i 1668 blev arbejdet på udvikling af randdekorering. Møntens randskrift synes ikke at findes på andre samtidige mønter, men forekommer dog som omskrift eller indskrift på især medaljer. Fra 1700-tallet kendes enkelte tyske mønttyper med dele af mottoet som randskrift. Den tyske randskrift samt dens betydning afviger markant fra de samtidige københavnske speciedaleres randskrift med valgsprog og årstal, men er samtidig langtfra uforenelig med Gotfred Krügers tyske oprindelse og samtidens udbredte brug af tysk(e) (ord) sprog – ikke mindst på møntsteder og (numismatiske) genstande. Krüger har ikke skullet have nogens godkendelse af eventuelle forsøgsrandskrifter, og det virker sandsynligt, at han netop ikke har villet bruge kongens valgsprog i forbindelse med et forsøg.

Selve randskriftens sprog eller indhold er således ikke et entydigt argument for, at den må være udført i udlandet. Der er tilsyneladende ikke samtidige ind- eller udenlandske paralleller, og den kan meget vel være københavnsk og ikke mindst udført af Gotfred Krüger. Denne antagelse understøttes i høj grad af, at mønten er fra netop 1668, som var præcis det år, hvor Krüger i København indførte randdekorering på visse større mønttyper. Det er imidlertid ikke således, at bogstaverne/typerne anvendt til randskriften på kronestykket har udpræget lighed med bogstaverne på randskriftspecien fra 1668 (fig. 1), hvilket ellers ville være et tungtvejende argument for kronestykket som en teknisk prøvemønt fra København 1668. Bogstaverne i randskriften på fig. 1 og 3 er på begge mønter cirka 2 mm, og bogstavernes udformning kan i nogle tilfælde minde om hinanden, men der synes ikke at være egentlige sammenfald i udformningen. Sammenligningen er således umiddelbart et argument imod en 'prøvemønt'. Forskellene i bogstavernes udformning kan dog formentlig forklares ved forskellige stempelskærere, den uvante graveringsmetode i randsbakker, eller netop ved formåls- og skæbeforskellene på en ret mislykket teknisk prøvemønt i forhold til den producerede og udstedte officielle (specie)mønt.

Endvidere må det betegnes som et usandsynligt sammenfald, at en dansk mønt fra netop 1668 skulle være blevet anvendt til et randskriftforsøg i udlandet. Selvom det ikke med sikkerhed kan bevises, er det således meget nærliggende at forklare det antageligt unikke stykke som en – måske mindre vellykket – randskrift-prøvemønt fra Krügers møntsted i København i 1668. Mønten er, formentlig utilsigtet, efterfølgende kommet ud i omløb fra Krügers møntsted, og er, som så mange andre større danske mønter, siden cirkuleret til udlandet, hvor dens randskrift tilsyneladende hverken i samtiden eller senere har skabt større opmærksomhed.

Sammenfattende fortolker vi det fremkomne stykke som en teknisk prøvemønt, der sandsynliggør, at Gotfred Krüger ikke blot indførte randskrift på 1 og 2 speciedaler i København i 1668, men også udførte forsøg med randskrift på sine kronemønter.

ANSÖKNINGAR TILL

Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik

ANSLAG LÄMNAS FÖR VETENSKAPLIGA
ARBETEN INOM FRÄMST SVENSK NUMISMATIK:
FORSKNING, RESOR & PUBLIKATIONER

STIFTELSENS UPPGIFT ÄR:

- Köpa in föremål som saknas i KMK:s samlingar
- Ge bidrag till publikationer som kan tjäna svensk numismatisk forskning
- Stödja forskare i svensk numismatik

Stiftelsen sammträder två gånger per år, en gång under våren, en gång under hösten. Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda senast 15 februari, alternativt senast 15 september. Skicka ansökan till:

Sven Svenssons Stiftelse för numismatik
Handelsbanken Stiftelsetjänst
106 70 Stockholm

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

APPLICATIONS FOR

Sven Svensson's Foundation for Numismatics

APPLICATIONS FOR GRANTS ARE PROVIDED FOR SCIENTIFIC
STUDIES, MAINLY WITHIN SWEDISH NUMISMATICS:
RESEARCH, TRAVELS & PUBLICATIONS

THE FOUNDATION'S ASSIGNMENTS ARE:

- Purchases of items missing in the collection of The Royal Coin Cabinet
- Contributions to publications that could benefit Swedish numismatic research
- Support for researchers in the field of Swedish numismatics

The Foundation Board meets twice a year, in March and October.
Applications must be submitted before 15 February or 15 September.
Address: Sven Svensson Stiftelse, c/o Handelsbanken Stiftelsetjänst,
SE-106 70 Stockholm, Sweden

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

“Møntprægning i Hedeby cirka 1015-1040” – En komplettering

Av Kent Bengtsson

Mynten på bilderna figur 1-2 fotograferades i samband med en resa som undertecknad gjorde tillsammans med Bo Gunnarsson i forskningssyfte. För egen del var motivet att undersöka och fotografera några typer från den danska konungen Sven Estridsen (1047-1074), inför en pågående revidering av Haubergs bok¹ gällande sagda regent. Estland har en nyckelposition vad gäller sena fynd och mycket riktigt hittades många trevliga objekt men mer om detta framöver. Tack vare den utomordentliga översikten: *Die Funde westeuropäischer Münzen des 10. bis 12. Jahrhunderts in Estland* av A. Molvögin² kunde en del mynt registreras som önskvärda att bese och fotografera inför resan. Med hjälp av Ivar Leimus och Mauri Kiudsoo kunde flertalet av de önskade mynten bockas av och en del nya tillföras.

Ett av mynten från Olustvere var registrerat som en Sven E. Hbg 58 (figur 1)³. Här hade det troligen skett ett korrekturfel i fyndlistan där den sannolika attribueringen var menad som Knut den store Hbg 58, just den typ som Hauberg förde till Hedeby. Myntet på figur 2 kommer från det ganska nyligen upptäckta fyndet från Änkküla där det var registrerat som en Knut den store Hbg 51⁴. Attribueringen är fullt förståelig där i synnerhet åtsidan har många gemensamma drag, medan frånsidan är av annan typ.

De två mynten är av samma typ. Tack vare artikeln från 2019 “Møntprægning i Hedeby cirka 1015-1040” av Volker Hilberg och Jens Christian Moesgaard om de fyra hitintills registrerade exemplaren av denna typ vet vi nu var de är präglade⁵. Då bågge exemplaren från Estland är av betydligt bättre kvalité än de som publicerades i artikeln i NNUM 2 2019 kan det motivera en lite förtysligande beskrivning.

1. Olustvere	vikt 0.566 gr.	Tpq 1080
2. Änkküla	vikt 0.65 gr.	Tpq 1089

Myntens åtsidor är stampidentiska, men det är inte helt möjligt att fastställa inskriften fullt ut trots deras relativt goda kvalitet.

+_OICVE(liggande)ONETOII.

Frånsidan är lite svårare men tack vare en bildbehandling av Torben Juul Hansen kan det konstateras att de också är identiska (fig. 3).⁶

+EOICIEO_EIOCNEOII Kors i alla bågar

Foto: Bo Gunnarsson

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3. De två frånsidorna sammanförla via fototeknik. Lägg märke till detaljen med stamp-gravörens lilla felskär.

Vikten ligger lite högre än de fyra övriga exemplaren⁷, men det kanske kan förklaras på grund av konditionen på de Estniska mynten. De ligger dock klart inom viktspannet från västdanmark och bidrar därför till den föreslagna placeringen av Hilberg och Moesgaard. Inskriften på bågge mynten är förvirrad och ger tyvärr ingen antydan till regent eller myntort. Det är lite ironiskt att det bäst bevarade myntet kommer från ett sent fynd med Tpq. 1089. Bågge fynden har för övrigt en mycket sen nedläggningstid vilket är lite motsägelsefullt till de dateringar som gjorts. Att de har präglats innan 1040 torde dock vara klart⁸. Baserat på myntorten är det också ganska förklarligt med en del drag som påminner om de västslaviska mynt som vi känner till. Fyndinnehållet i Änkküla ger en klar indikation på att attribueringen till Hedeby/Jylland är riktig, eftersom alla de danska mynten i fyndet kommer därifrån⁹.

Till slut måste ett mycket stort tack riktas till Ivar Leimus och Mauri Kiudsoo för deras hjälp i samband med vårt besök.

Litteratur

- Hauberg P. 1900: *Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146* (Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter, 6. Række) Köpenhamn 1900.
- Leimus I. & Kiudsoo M. 2015: Der spätwikingerveitliche Münzfund von Änkküla, Kreis Jõgeva, Estland (tpq 1089). I *Myntstudier, festskrift till Kenneth Jonsson*. Stockholm 2015, s. 129-140.
- Moesgaard J. C. & Hilberg V. 2019: Møntprægning i Hedeby cirka 1015-1040. *NNUM* 2 2019, s. 54-57.
- Molvögön A. 1994: *Die Funde westeuropäischer Münzen des 10. bis 12. Jahrhunderts in Estland* (Numismatische studien 10) Hamburg 1994.

1 Hauberg 1900.

2 Molvögön 1994.

3 Molvögön 1994, s. 304 nr 727.

4 Leimus & Kiudsoo 2015, s. 140 nr 301.

5 Moesgaard & Hilberg 2019.

6 Ett stort tack till Torben Juul Hansen för fotobehandling som bekräftade identiteten.

7 Moesgaard & Hilberg 2019, 0,42, 0,42, 0,43, 0,45 gram.

8 Enligt Moesgaard & Hilberg 2019.

9 Leimus & Kiudsoo 2015, s. 131.

Møntkast og gårdsangere

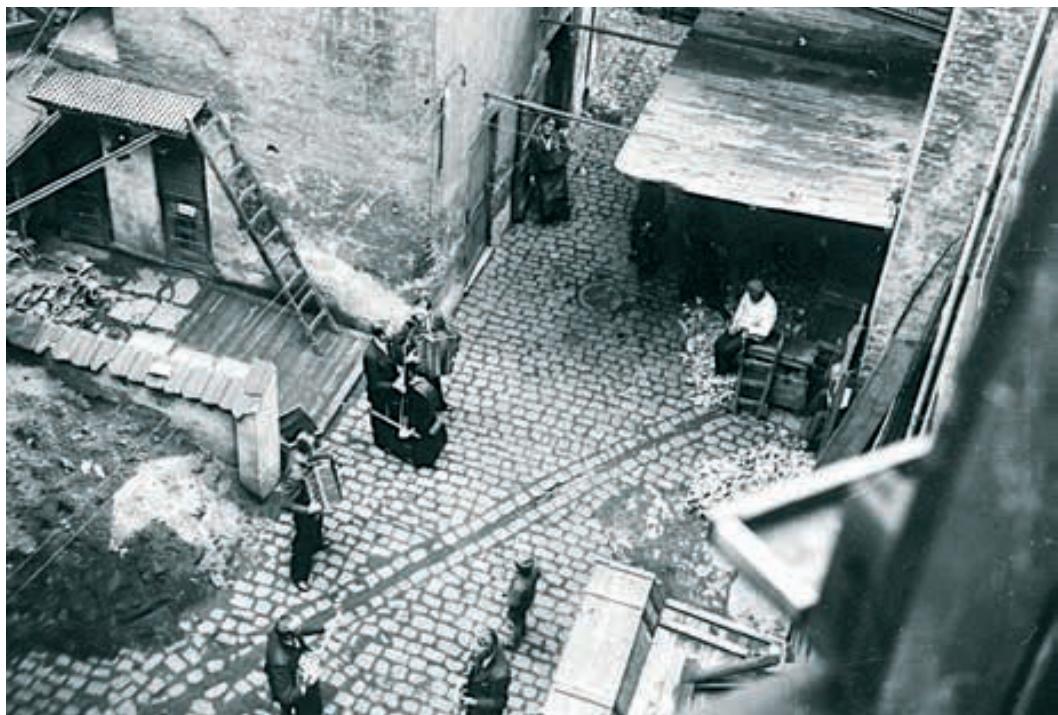
Af Poul Grinder-Hansen

I septembernummeret af bladet diskuterede Jens Christian Moesgaard nogle eksempler på mønter som ildesindet kasteskyts. Det inspirerede mig til at skrive lidt om en anden, og som oftest venligsindet, form for møntkast, der er knyttet til musikalske udfoldelser i baggårdene i de tæt-bebyggede kvarterer med arbejderboliger, som omgav de gamle bykerner i Danmarks større byer. Siden anden halvdel af 1800-tallet har vi kendskab til musikere og sangere, der optrådte med deres kunst i gården i håb om at blive honoreret med mønter, der for det meste blev kastet ned til musikanterne fra vinduerne, der vendte ud imod gården.

Københavnerbarnet Christian V. Aagerup erindrede fra slutningen af 1800-tallet, hvordan lirkassemanden kom på besøg i baggården. Det ”var gerne en krigsinvalid fra 1864. Han kom ind i gården med en trehjule vogn, hvorpå lirkassen sad. Musikken fremkom ved at dreje på et håndtag. Han kunne i reglen ikke gå fra lirkassen, for så holdt musikken op. Men børnene var flinke til at samle pengene, som nedkastedes fra vinduerne, op. De var altid indpakket i avispapir.”¹ En lirkasemand var som regel en invalid, der havde fået en tilladelse fra politiet til at gå rundt og fremføre sin musik, idet gaverne til musikanten blev betragtet som en slags almisser til en værdigt trængende i en tid uden et særlig effektivt socialt sikkerhedsnet. Det var ikke uden grund, at man på dansk før i tiden kunne sige om et voldsoffer, at han ”var blevet slået til lirkasemand.” Med sin polititilladelse kunne han lovligt spille både på gader og i gården.

Der var imidlertid en anden type af musikanter, som optrådte uden tilladelse og dermed var på evig flugt for politiets vågne øje og øre. Det var de egentlige gårdsangere, for kun i gården kunne de i heldigste fald slippe af sted med at udfolde deres kunst uden at blive opdagede. I sin enkleste form var det en sang, der stående nede i gården med en kraftig røst fremførte viser uden instrumentledsagelse. Især de københavnske brokvarterers baggårde, der var som dybe slugter omgivet af høje facader til alle sider, udgjorde en effektiv klangbund for sangeren. Ofte var der flere musikere, der trakterede instrumenter som guitar, banjo, harmonika og bas, eller mere specielle lydgivere som sav, vaskebræt eller skeer. Publikum var især de kvinder, der arbejdede i køkkenerne, hvis vinduer vendte ud imod gården, først og fremmest de mange hjemmegående husmødre, hvortil kom alle børnene, der jo blev passede hjemme. Talrige barndomserindringer omtaler de festlige øjeblikke, når gårdsangerne kom forbi, og som en uundværlig del af helhedsoplevelsen mønterne, der blev kastet ned fra vinduerne til dem. Rita Larsen, der var barn i 1920’erne, mindes: ”I vores gård kom ofte gårdsangere, også tit én, der spillede på sav. Så pakkede mor et par øre i papir, som vi fik lov til at kaste ned til dem.”² Andre børn gjorde sig nyttige ved at hjælpe med at samle mønterne sammen nede i gården eller med at holde vagt for at advare, hvis politiet var i farvandet.

Indpakningen af mønter i papir, ofte avispapir, havde det praktiske formål at holde styr på mønterne, så de ikke ved landingen hoppede og sprang rundt i alle hjørner af gården. Blev der af og til kastet uindpakke

mønster, krævede det gode øjne at finde dem. Publikum værdsatte for det meste gårdmusikanterne som en dejlig afveksling. Men der fandtes også en mere ubehagelig form for møntkast til gårdsangerne. "Det skete, at vi drenge var så ondskabsfulde og frække, at vi varmede en femore over gasen i køkkenet og så smed den ned i gården, og så var det mønten værd at stå bag gardinet og more sig, når spillemanden smed den gloende mønt under eder og forbandelser," erindrede Ole Clasen.³

Et højdepunkt oplevede gårdsangerhvervet i 1930'erne og 1940'erne, hvor det var krisetider med høj arbejdsløshed. Markedet ændrede sig afgørende i 1960'erne, da stadig flere kom på arbejdsmarkedet, og hjemmegående husmødre blev færre, ligesom velfærdsstaten bidrog til at yde økonomisk støtte til mange socialt utsatte. Da det efterhånden også blev almindeligt at sætte lås på portene til baggårdene, var det forbi med gårdsangere og de nedkastede mønster. Før i tiden kunne man sige om en mand, der var gået helt i hundene, at "han er færdig som gårdsanger". Hvis man skal forstå det udtryk, må man kende til de svundne tider, hvor gårdsangere og lirkassemand var en del af tilværelsen. Digteren Tom Kristensen skrev i 1922 en fejende lirkassesang, der skildrer festen, når lirkassen hulkede og hvæsede sin skingrende tjæpmusik gennem baggårdene. Femte vers lyder:

Og alle køkkenpigerne/går ned ad køkkenstigerne /og støtter deres unge bryst/på rød, men fyldig arm./Og penge kommer dalende/fra kvisten og fra salene;/en mønt svøbt i avisepapir/fra hver en vindueskarm.⁴

Gårdmusikanter i en københavnsk baggård i 1940'erne.
Ukendt fotograf. Nationalmuseet.

1 1916 <https://www.kbhkilder.dk/api/asset/689> (tilgået 7/9-2019).

2 Københavns Stadsarkiv, Pensionisterindringer 1995. Erindring nr.387. Forfatter: Larsen, Rita (født1920). Periode: 1920-1930. <https://www.kbhkilder.dk/api/asset/20440> (tilgået 7/9-2019).

3 <https://mclasen.dk/barandomserindringer-ifolge-ole.html> (tilgået 3/9-2019).

4 Tom Kristensen: Lirkassen, i *Folkehøjskolens Sangbog*, 17. udgave, Kbh. 1997, nr. 492.

Olavsløven i stof og metal

Af Jens Christian Moesgaard

Norge har en fantastisk arv i sine billedtæpper, hvoraf de ældste går tilbage til middelalderen. Mange er fra 1600- og 1700-tallet og viser en folkelig fortolkning af en række religiøse og verdslige motiver. Et af de mest elskede motiver var de hellige tre koniger. Motivet findes i flere udformninger, hvoraf en med en omrentligt oval bort med dyr rundt om hovedmotivet var specielt populær i Gudbrandsdalen i 1600-tallet. Der er både realistiske dyr og fabeldyr. Man ved ikke, hvad dyrene symboliserer, men kompositionen kan være inspireret af Dyrekredsmotivet (Kielland 1955, s. 54-59).

På de seneste eksemplarer fra første halvdel af 1700-tallet bliver borten nærmest ottekantet, og der kommer flere dyr til. Således ses den norske løve med sin økse på tre tæpper, hvoraf to er dateret 1717 og 1739 (s. 59-60, planche VIII & fig. 57) (fig. 1-2). Den optræder også

Fig.1. Billedtæppe med de hellige tre koniger, 1717. Fra Gudbrandsdalen, Norge, 195 x 152,5 cm. Nasjonalmuseet, Designsamlingene. Inventarnummer OK-01712.

Foto: Nasjonalmuseet, Oslo / Andreas Harvik.

Fig. 2. Udsnit af nederste bord, jævnfør figur 1.

1 Mønter som forbillede til billedtæpperne af Christian IV's store våbenskjold er også blevet forestået, men på grund af detaljer i den samlede komposition er det mindre sandsynligt, Kielland 1955, s. 88-89.

Fig. 3

Fig. 4

på et vævet pudebetræk fra samme område og tid (s. 60 & planche IX). Man ved ikke, hvorfor løven pludseligt gjorde sin entré i billedtæpperne, men forbilledet for motivet var måske samtidens mønter. Det er velkendt, at den norske løve med øksen ofte optræder på forsiden af norske småmønter og på bagsiden af de større nominaler i 1600- og 1700-tallet. Her var et let tilgængeligt forlæg, som væversken kunne bruge¹.

Der kan selvfølgelig også være tale om andre forlæg: relieffer eller malede versioner på offentlige bygninger eller kirkeinventar, gengivelser i tryksager med videre. Men ingen af disse har været så udbredte som en lille sølvtoskilling (fig. 3), og mon ikke bønder i Gudbrandsdalen også havde adgang til to-marksstykker, kroner (fig. 4) og sølvdalere?

Thor B. Kielland, *Norsk Billedvev 1550-1800*, bind 2, *Bøndenes billedvevninger 1600-1800*, Oslo 1955.

Fig. 3. Norsk to-skilling.
Frederik IV, 1715. H 7B

Fig. 4. Norsk krone 1696.
Christian V, Hede 73.
120%

Fotoer: Bruun Rasmussen
Kunstauktioner.

Oslo Myntgalleri AS

Mynter Medaljer Sedler Kjøp Salg Auksjoner

Oslo Myntgalleri as
Tordenskioldsgt. 7,
0160 Oslo
Tlf 22 41 60 00
Faks 22 41 60 01
kontakt@oslomyntgalleri.no
www.oslomyntgalleri.no

Åpningstider man-fre. 11.00-16.30. Lørdag stengt

Unionsmöte i Reykjavik den 29-31 maj 2020

Preliminert program

Vi börjar med något informellt sent på fredagen.

Lördag kl. 10.00-15.00: unionsmöte.

Lördagskvällen: middag.

På söndagen blir den en resa som avslutas kl.15.00.

FriMynt 2020
46:E INT. MYNT- & FRIMÄRKSMASSAN

Välkommen!

9 maj kl 11.00-17.00

IDROTTENS HUS
MELLERSTA STENBOCKSGATAN, HELSINGBORG, SVERIGE

www.frimynt.se

SSP / H-Expo • Drottninggatan 184, 254 33 Helsingborg • Tel +46 (0)705-29 25 60

FORENINGER & KABINETTER | NNU

Nordisk Numismatisk Union

Grundlagt 1935

Formand: 2017-2020:

Eirikur Lindal

Medlemmer:

Dansk Numismatisk Forening

Grundlagt 1885

Formand: Preben Nielsen

Hjemmeside: numismatik.dk

E-mail: formand@numismatik.dk

Føroya Myntsavnarafelag

Grundlagt 1989

Formand: Jóhannes Andreasen

Hjemmeside: myntsavnarafelag.qsite.dk

E-mail: ja@kallnet.fo

Myntsafnarfélag Íslands

Grundlagt 1969

Formand: Eirikur Lindal

Hjemmeside: mynt.is

E-mail: eirikur@lindalsal.is

Norsk Numismatisk Forening

Grundlagt 1927

Formand: Carl Henrik Størmer

Hjemmeside: norsknum.org

E-mail: gunnar@oslomyntgalleri.no

Numismatiska Föreningen i Åbo

Grundad 1937

Ordförande: Tom C. Bergroth

E-post: tom.bergroth@turku.fi

Skånes Numismatiska Förening

Grundad 1931

Ordförande: Bernt Thelin

Hemsida: sknf.se

E-post: foreningen@sknf.se

Suomen Numismaattinen Yhdistys/

Numismatiska Föreningen i Finland

Grundad 1914

Ordförande: Petteri Järvi

Hemsida: snynumis.fi

E-post: sny@snynumis.fi

Svenska Numismatiska Föreningen

Grundad 1873

Ordförande: Jan-Olof Björk

Hemsida: numismatik.se

E-post: info@numismatik.se

Den kongelige Mønt- og Medaillesamling,

Nationalmuseet

Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K, Danmark

Michael Andersen

Hjemmeside: natmus.dk

E-mail: michael.andersen@natmus.dk

Kungl. Myntkabinetet

Naravägen 13-17, Box 5428, 114 84 Stockholm, Sverige

Cecilia von Heijne

Hemsida: myntkabinetet.se

E-mail: Cecilia.vonHeijne@shm.se

Historiska museet vid Lunds Universitet

Krafts torg 1, 223 50 Lund, Sverige

Gitte Tarnow Ingvardson

Hemsida: luhm.lu.se

E-post: gitte.ingvardson@luhm.lu.se

Myntkabinetet, Kulturhistorisk museum,

Universitetet i Oslo

Frederiksgate 2, Oslo

Postadress: Postboks 6762. St. Olavspllass, 0130 Oslo

Håkon Roland

Hjemmeside: khm.uio.no

epost: hakon.roland@khm.uio.no

Myntsafn Seðlabanka og Þjóðminjasafns

Einholts 4, 105 Reykjavík, Island

Sigurdur H. Palmason

Hemsida: sedlabanki.is

E-mail: shp@cb.is

Nationalmuseets Myntkabinett

Mannerheimintie 34, P.O. Box 913

00101 Helsinki, Finland

Frida Ehrnsten

Hemsida: kansallismuseo.fi/sv/samlingar/

E-post: frida.ehrnsten@kansallismuseo.fi

Numismatiska Forskningsgruppen,

Stockholms universitet

106 91 Stockholm, Sverige

Professor Kenneth Jonsson

Hemsida: archaeology.su.se/

numismatiska-forskningsgruppen

E-post: kenneth.jonsson@ark.su.se

Uppsala universitets myntkabinett

Besöksadress: Universitetshuset, Biskopsgatan 3

Postadress: Gustavianum, Uppsala universitets museum,
Akademigatan 3, 753 10 Uppsala, Sverige.

Ragnar Hedlund

Hemsida: coincabinet.uu.se

E-post: myntkabinetet@gustavianum.uu.se

Danmark,
100 kr 1905A,
Hammerslag: 80.000 kr.

Sælg mønter på auktion

Danmark,
Piaster 1771.
Hammerslag: 390.000 kr.

Kina,
2 Mace / Miscals ND, 1906.
Hammerslag: 185.000 kr.

Tyskland, Bayern
Maximilian I
5 Ducat 1640.
Hammerslag: 230.000 kr.

Oluf Hunger 1086 - 1095
Penning, Lund.
Hammerslag: 70.000 kr.

Danmark,
Dukat 1708.
Hammerslag: 95.000 kr.

BRUUN RASMUSSEN
MØNTAUKTIONER

Baltikavej 10
2150 Nordhavn
Tel +45 8818 1111

Søren Frichs Vej 34 D
8230 Åbyhøj
Tel +45 8818 1100